

Områdets tidiga historia

sammanställt av fornminneskommittén

Gårdarna:

Nr. 14: Västankvik. Nr. 15: Rustninge och Nr. 16: Bro Rustninge

Torpen:

Nr. 5: Snickarhagen. Nr. 11: Åtorp. Nr. 10: Myrkullen. Nr. 9: Ersbygget. Nr. 4: Backalyckan. Nr. 3: Sjöstugan.
Nr. 17: Östra Vik

Kvarnen:

Nr. 7: Rustninge Kvarn.

Hålvägen till Medevi brunn:

Nr. 6: Hålvägen.

Gravplatser:

Nr. 8: Hällkistan. Nr. 2: Röset på Udden. Nr. 1: Röset på Rinken. Nr. 13: Röset på Kagen.

Istidslämning:

Nr. 12: Jättegrytan på Kagen

Gårdarna

Västanvik 1:1/Västan vik/Vestanvik

Västanvik ingår idag i Västanviks fritidsområde.

Ägdes under 1900-talets början av Stora Rustninge.

Mangårdsbyggnaden fortfarande kvar som sommarbostad.

Under Västanvik har under en kort tid efter 1861 funnits ett torp, Östra Vik.

En bild på Rustninge under 1800-talet

Rustninge Stora, Rustninge 1:1

Huvudgård Rustninge. Rustninge består av flera gårdar, som slagits ihop under åren. Det har funnits Bro Rustinge, Västra Rustninge, Stora Rustninge och Västanviks gård.

Under hela 1800-talet har Stora och Västra Rustninge redovisats som en gård. Rustninge har också stavats Ryssninge. Rustninge var egen gård med kobesättning fram till 1950-talet.

Mangårdsbyggnaden frånsåld och permanentbebodd. Marken till stora delar ett fritidsområde inköpt 1963, som under åren förändrats och har idag ca 400 villafastigheter. Kvardratytan per fastighet är reglerad med tanke på fritidsbebyggelse. Området kallas numera Västanvik. Läs mer under rubriken Västanvik nedan.

Under Rustinges olika gårdar har funnits flera torp och backstugor. Redovisning följer nedan.

Följande personer har bott i Stora/Västra Rustninge:

1789-

änkan Christina f.1729

bonden Lars Jonsson f.1754 och Anna Larsdotter f.1754

1805-1837

brukare Olof Jonsson f.1782 och Greta Carlsdotter f.1778

brukare Sven Danielsson f.1737

brukare Adreas Samuelsson f.1771 och Anna Raelsdotter f.1779

brukare Lars Andersson f.1762 och Anna Johansdotter f.1766

brukare Anders Svensson f.1794 och Anna Larsdotter f.1802

brukare Gabriel Larsson Forsberg f.1795 och Anna Lena Andersdotter f.1895

brukare Carl Jaensson f.1797 och Maja Larsdotter f.1798

brukare Carl Gustaf Nordström f.1823 och Gustafva Andersdotter f.1821

brukare Anders Peter Löfgren f.1818 och Anna Beata Bergstrand

1838-1866

brukare Gustaf Persson 1806 och Gustafva Persdotter f.1809

arrendator och brukare Carl Albert Bergstrand f.1830 och Carolina Gustafva Gustafsdotter f.1834

1866 ägs gården av Ch G Hedenstierna och rusthållare Anders-Petter Larsson i Dansby

arrendator Anders Gustaf Andersson f.1821 och Ulla Carlsdotter f.1820

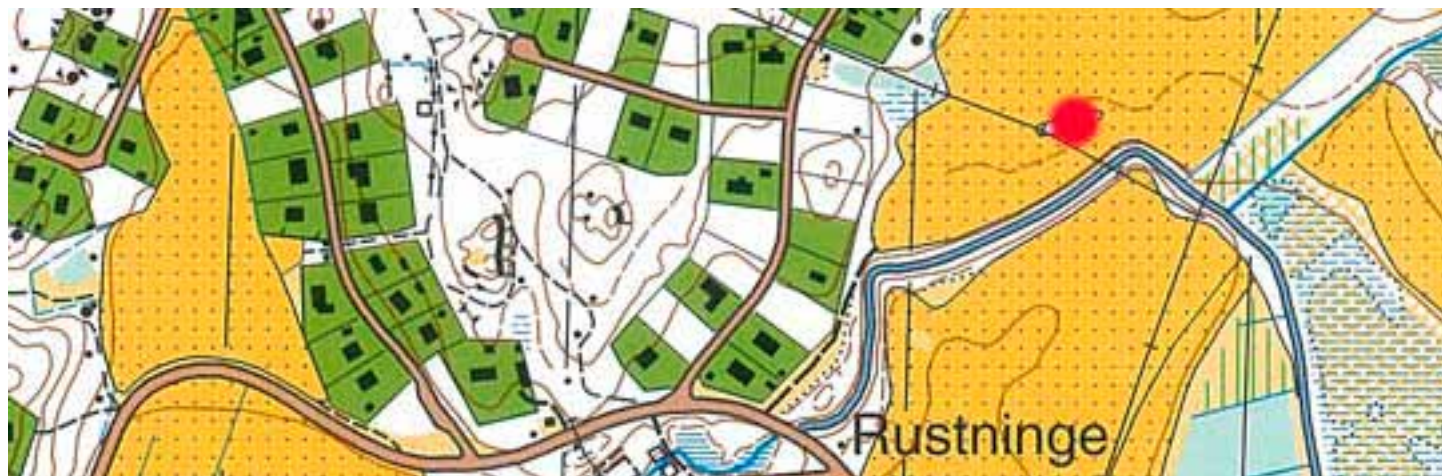
brukare kronofjärdingsman Klas Fritjof Kjellman f.1840 och Augusta Kristina Björling f.1842

rättare Erik Jonsson f.1829 och Anna Lovisa Andersdotter f.1837

A P Larsson äger och brukar gården fram till omkring 1914.

Senare ägs gården/gårdarna som sterbhus, nya brukare bl a sonsonen Nils Larsson.

Nils Larsson kommer att sälja den samlade enheten Rustningegårdarna Stora Rustninge, BroRustninge och Västanvik till HSB 1963.

Vid röda markeringen på kartan har BroRustningen legat, det är idag en liten åkerholme på gårdet.

BroRustninge

Bro Rustninge en av de gårdar som sammanfördes till Rustninge stora, Det finns ingen bebyggelse kvar på denna gård, troligen har en del av virket använts vid bebyggelse Stora Rustninge, som blev huvudgård med ny mangårdsbyggnad omk 1870.

I Bro Rustninge har följande personer bott:

1789-1900

sexman Lars Carlsson f.1730 och Christina Andersdotter f.1740
frälsebonde Håkan Gustafsson f.1759 och Brita Eriksdotter f.1757
brukare Lars Jonsson f.1767 och Anna Gabrielsdotter
brukare Håkan Håkansson f.1791 och Maja Lisa Persdotter f.1795
brukare Anders Eriksson f.1803 och Lisa Forsberg f.1805
brukare Carl Nordström f.1791 och Håkansdotter f.1796
brukare Adolf Nordström f.1830 och Christina Lovisa Engström f.1830
brukare Johan Peter Jaensson f.1795 och Maja Cajsa Andersdotter
brukare Peter Andersson f.1811 och Brita Cajsa Persdotter f.1815
arrendator August Nordström f.1833 och Johanna Jonsdotter f.1849
rättare Carl August Gustafsson f.1845 och Catahrina Svensdotter f.1844

1866-1870 ägs gården av Ch G Hedenstierna

1871-1924 ägs gården av Anders Peter Larsson f.1833 och Augusta Carolina Kastbom f.1837

Dessa personer bodde i den på 1870-talet nybyggda mangårdbyggnaden Rustninge 1:1

Västanvik fritidsområde

Västanviks fritidsområde tillkom 1963, då HSB i Motala tillsammans med HSB i Mjölby, Örebro o Kumla och medfinansiering, exploatering transporterades köpet via HSB-s riksförbund.

Köpeskillning 530 000 kr ´med en markyta på 341 hektar.

Området flygfotograferades och därefter planerades tomter, vägar, fritidytor, bad m. m. tomtstorlekarna blev 1 500- 2 400 kvadratmeter.

Byggnationsytan begränsades för att förhindra permanentboende. Detta har dock inte hjälpt för omk år 2000 finnes ca 100 familjer boende året runt på Västanvik.

Flera stora bad och båtplatser finnes längs strändena vid vättern och dess vikar Odensbergsviken, Kagensviken, Nätholmsviken och Hämtningsviken.

Reguljär bussförbindelse med Motala som Askersund finnes.

Den gamla kvarnen ned monterad från Rustninge, men finns uppförd på Övralids lantbruksmuseum.

Torpen

Hur torparnas bostäder såg ut i slutet av 1600-talet är svårt att riktigt tänka sig in i. Antagligen var det en liten stuga med eldhål uppe i taket och som i allmänhet endast bestod av ett rum. I denna lilla stuga bodde torparen med hustru och fyra, fem, barn, ibland det dubbla. Brukligt var att hans eller hennes far och mor också bodde där ”på undantag” till sin död. Kanske upp till femton personer hade sitt hem i den lilla torpstugan.

Deras belägenhet var outhärdlig kan man tycka i dag, men då visste de inget annat om. Det skulle vara så, det hade Gud bestämt, så predikade kanske kyrkoherde Petrus Johannes Lincopencis i den gamla kyrkan i Västra Ny.

Djuren bestod i regel av en ko, några får, ett par getter och några griskultingar. Detta skulle försörja torpets innevånare. Nu måste man säga att Nykyrka sockens fattiga hade det bättre än de flesta andra fattiga i Sverige i slutet på 1600-talet och under 17 och 1800-talet, detta tack vare Medevi Surbrunn. Här fick många extra arbete under säsongerna.

612 Snickarhagen under Rustninge

Snickarhagen hörde fram till 1820 under Medevi, därefter till Stora/Västra Rustninge.

Här fanns under en tid också en Stuga.

I dag finns ingenting kvar av Snickarhagen få grund av fritidsbebyggelse.

I Snickarhagen har följande personer bott:

<u>Ar</u>	<u>Torpare</u>	<u>f. år</u>	<u>Hustru</u>	<u>f.år</u>	<u>barn</u>
1789	Petter Persson	1747	Catarina	1752	5
1792	Carl Zackrisson	1760	Lisa Jönsdotter	1758	5
1805	Håkan Ilåkansson	1750	Cristina	1750	8
1820	Jonas Håkansson	1796	Anna Lotta Engberg	1799	3
1854	Karl Vilhelm Jonsson	1824	Anna Greta Carlsdotter	1826	2
1875	August Nordström	1833	Johanna Jansdotter	1849	3
1880	Gust. Adolf Nordström	1855	Lovisa Andersdotter	1845	4

I stugan bodde änklungen Anders Larsson f.1764, blind och utfattig

Snickarhagens förste torpare hette Petter Persson, 1789 och den siste hette Gustav Adolf Nordström, 1880.

De sista hyresgästerna i Snickarhagen var Kalle och Ingeborg Andersson. Kalle var rättare på Rustninge.

På grund av husets dåliga skick flyttade de till Vik i mitten på 1900-talet.

Husen revs i samband med HSB:s tomtexploatering ca 1974.

Rester av en husgrund, förmodligen delar av torpets ladugård, finns på höger sida om vägen.

Om man följer stigen i skogskanten ser man två större delvis stensatta gropar. Det är troligt att de var till för torkning av lin, som först rötats i kärrområdet väster om torpet. Man eldade i groparna och sen torkades linet på ett galler över glödbädden. Detta för att kunna "bråka" linet och avlägsna halmen lättare.

Systrarna Greta Adolfsson och Ulla Lundkvist berättar att på sommarkvällarna samlades traktens ungdomar till logdans i Hagen.

613 Åtorp under Rustninge

Åtorp har följande personer bott:

1891-1936

torpare/arbetare Gustaf Emil Karlsson f.1861 och Klara Lovisa Persdotter f.1863

mjölnaränkan Ida Rosina Andersson/Persson med barn

torpare Oskar Fredrik Karlsson f.1857 och Hulda Kristina Adolfsdotter f.1861, de fick 10 barn

Elsa Lundqvist i Rustinge berättar i boken "Från förr till nu"

Jag är född i torpet Åtorp under Rustninge, där far var torparen Oscar Karlsson och mor hette Hulda.

Vi var en stor familj, det föddes elva barn, en dog som liten. Tidigare var far rättare åt "Gubben farfar" Anders Petter Larsson i Rustninge, men övertog sedan torpet, som till en början knappt hade någon odlad jord.

De första åren fick han skörda vassen nere vid viken. Det skulle bli vinterfoder till oxen och kon våran.

Han kom under sin tid att odla upp den ena lyckan efter den andra. Jag minns vi hade två, tre kor säger Elsa.

Mor Hulda hade extraförtjänst på sommaren då hon arbetade som baderska uppe vid Medevi Brunn.

På hennes tid fick baderskorna hålla på alla sju dagarna i veckan.

Far Oscar var brännmästare på Bränneriet i Kaflebäck. Det var på senhösten och vintern som bränningen pågick. Han gick tidigt på måndagsmorgnarna och bodde på bränneriet hela veckorna för att på lördagskvällen gå hem till Åtorp och vara hemma över söndagen.

Så lagade mor till matsäck åt honom för hela veckan, kanske att hon skickade med lite extra, säger Elsa för vi barn stannade ofta över i bränneriet i Kaflebäck, när vi gick i folkskolan i Nykyrka. Det var ju inte så lång väg därifrån och till skolan.

När vi barn lekte, säger Elsa, höll vi ofta till vid det stora vatten-hjulet vid Rustninge Kvarn.

Det var nog tur att inte mor visste om hur vi klättrade och åkte på det höga hjulet, som var nära fjorton meter högt. Man såg det svarta vattnet under sig och vi fick vara kvicka och hoppa av när det med ens började röra sig, i annat fall hade vi nog råkat mycket illa ut.

Elsa berättar att när hon var sju år 1907, så fick mor lunginflammation och var mycket illa därän.

Vi barn var ju små då, och oss samt hushållet och korna skötte grannarna under mer än ett år den tid som mor låg till sängs. Särskilt var det en granne, mor Brandt, som lade ner oerhört mycket tid för att hjälpa oss i Åtorp, och ingen av de hjälpsamma grannarna tog ut någon ersättning.

När vi blev lite äldre, säger Elsa, var vi mycket i Hagen (Snickarhagen). Där dansade vi och hade mycket roligt på logen. Efter dansen hjälptes vi åt att koka kaffe inne hos Karl, som tidvis var på sjön.

Tidigare bodde här Karls mor Anna Greta och hans bror Gustaf. Sedermera vet vi att Karl gick under namnet "Kalle i Bommen" och var nattvakt uppe vid Brunnen i många år.

Gustaf bosatte sig i Karlstorp och gick under namnet ”Smör Gösse” för att han körde smör från Mejeriet i Medevi till Motala.

Så gifte sig Elsa och fick under många år mjölka morgon och kväll i Rustninge. Det ingick ju i en statarfamiljs skyldigheter. Klockan fem på morgonen var det att börja, och tio tolv kor stod och väntade på att bli mjölkade. Likaså förekom middagsmjölkning av de nykalvade korna.

Så kom kvällen, och då var det åter dags att ta mjölkhinken och pallen och mjölka.

Söndag som vardag fick de tre mjölkerskorna hålla på.

Enda uppehållet Elsa fick göra var på sommaren när hon var baderska på Medevi Brunn, där hon till att börja med hade en och femtio om dagen, året var 1940.

Nedan ser vi enligt Elsa, pappa Oskars torpkontrakt. Enligt Elsa så undertecknade han aldrig kontraktet då han inte var överens med husbonden om formuleringen. Trots detta stannade han på torpet och var den förste och siste torparen på Åtorp.

Kontrakt

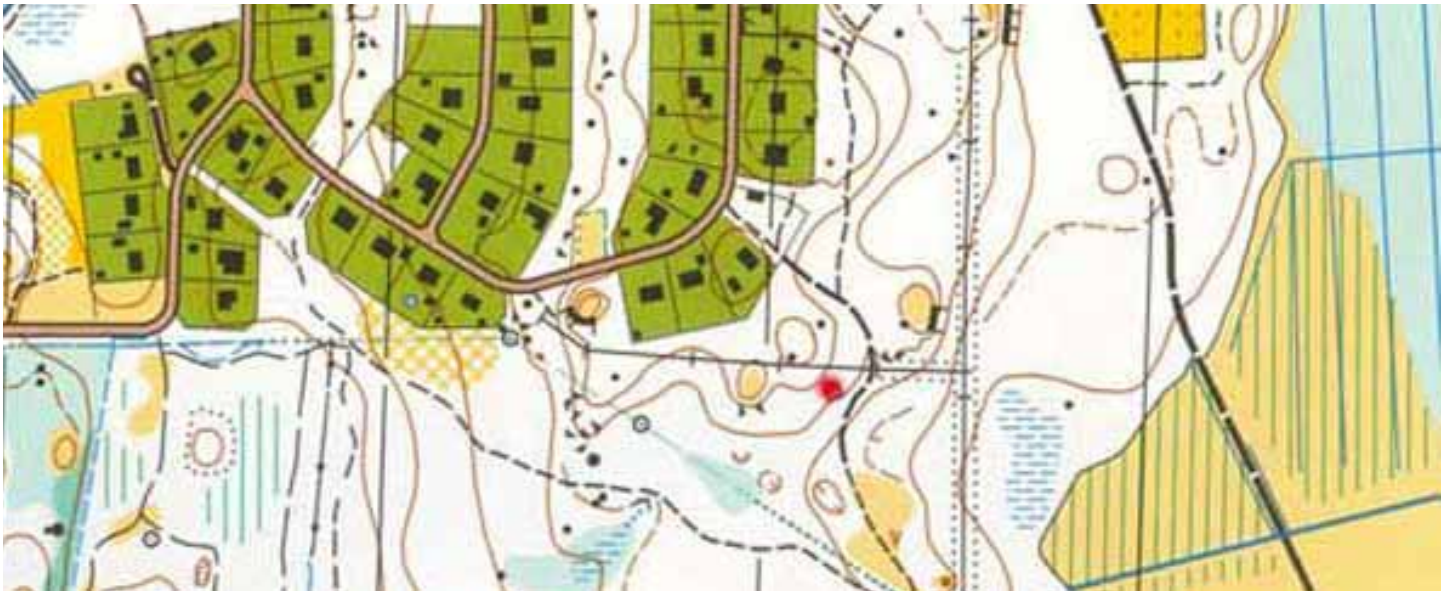
Undertecknad upplåter härmed torpet Åtorp

till Oskar Karlsson att tillträda den 14 mars 1906 på följande villkor:

- 1/ På egen kost utgöres årligen till gården 45mansdagsverken om sommaren 40 mansdagsverken om vintern 32 kvinsdagsverken om sommaren och 23 kvinsdagsverken om vintern
- 2/ Efter budning utgöres öfverdagsverken mot följande betalning. Ett mansdagsverke från den 1 april till den 1 oktober 1 krona 50 öre. Ett mansdagsverke den öfvriga tiden af året 1 krona
Ett kvinsdagsverke under sommarhalfåret 75 öre. Den öfvriga tiden 55 öre
- 3/ Antagligt och arbetsfört folk skall alltid framsändas i annat fall blifvade ej antagna, efter budning skall minst 4 dagar i veckan utgöras af den manliga och 3 af den kvinliga, då så påfodras.
- 4/ Från den 1 april till den 1 oktober skall arbetsfolk infinna sig vid gården på tid som jag bestämmer med 11 timmars arbetsdag och den öfvriga tiden af året så tidigt som arbetet kan verkställas.
- 5/ Plats förbehålles utmed hela stranden afvika vikar för båtar och fiskeredskap samt gångveg därtill
- 6/ Till reparation och hängnader erhålles virke efter utsyning samt emotages torpet efter hållen syn. Ved brand erhålles efter utsyning.
- 7/ Intet foder eller gödsel får fränföras torpet vid ansvar enligt lag.
- 8/ Vid torpets afvtredande som skall ske 14 mars lemnar torparen utan ersättning 3 centner velbergat hö och lika mycket god råghalm varförutan han skall till en blifvande tillträdare sommaren förut å trede utköra erfoderlig gödsel och bruka för vanligt rågutsäde och äfven verkställa höstplöjning allt utan ersättning
- 9/ Laga uppsägning gälla å ömse sidor
Rustinge den

614 Mörkullen/Mörkkullen/Myrkullen u. Rustninge

Torp med nummer 614. Låg under BroRustninge

I Mörkullen har följande personer bott:

1820-1904

torpare Jonas Jonsson f.1779 och Anna Håkansdotter f.1788

torpare Jaen Eriksson f.1795 och Maja Stina Jonsdotter f.1786

dagkarlen Anders Johan Jaensson f.1817 och Lisa Håkansdotter f.1808

dagkarlen Johannes Larsson f.1818 och Ulla Gustafva Jasdatter f.1827

skomakare Carl Johan Bergqvist f.1849 och Dorothea Jonsson f.1845

Detta torp har haft många namn. På gamla kartor finns namnen Mörkkullen, Myrkullen och Morkullen.

Den förste torparen hette Håkan Håkansson, 1789, och han flyttade sedan till Ersbygget 1792 och sedan till Snickarhagen 1805. Förmodligen var det bättre villkor på andra och tredje torpet. Söder om Mörkullen kan man tydligt se var åkerlyckor och diken fanns.

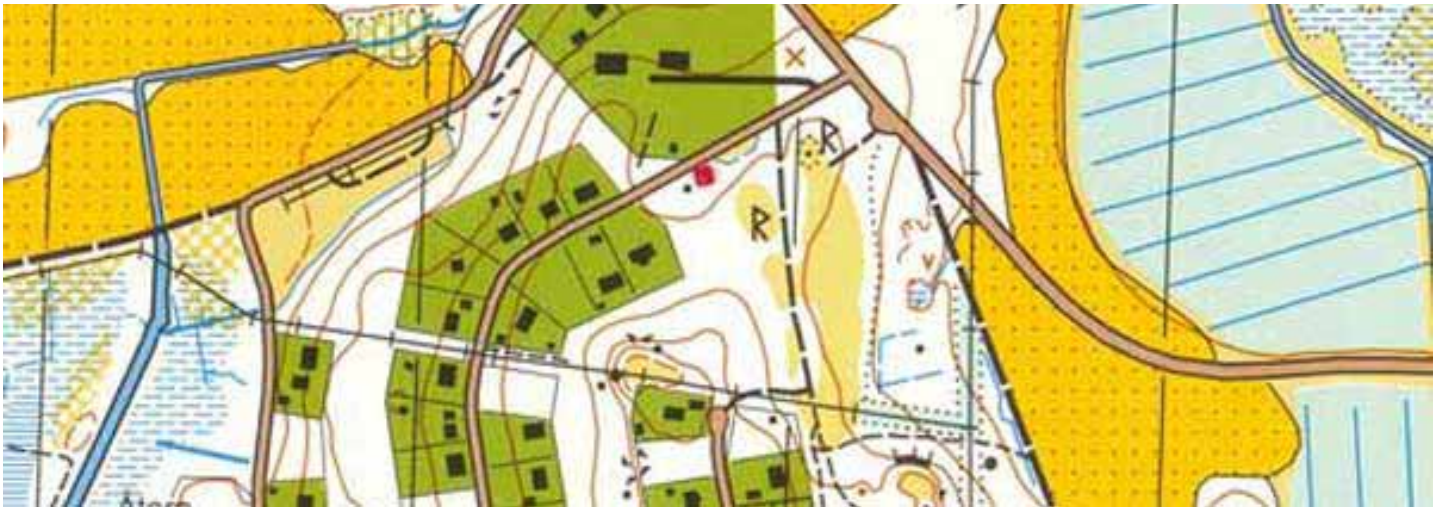
Innan Hjärnevallen kom till var det en fotbollsplan för traktens ungdomar på den öppna marken runt torpet.

Den siste torparen, C. Bergkvist, försörjde sig också som skomakare.

Barnen från torpen fick gå långa vägar för att komma till skolan. Innan Medevi skola byggdes fick de små barnen gå till Nykyrka och de äldre barnen gick till Bockfalls skola. Det var en väg på minst 10 km. Det var vanligt med varannandags skolgång. Många av skogsstigarna är upp trampade av dåtidens skolbarn.

615 Ersbygget under Bro Rustninge

Torp med nummer 615. Låg under Bro Rustninge Åren 1789-1820 hör Ersbygget till Medevi.

I Ersbygget har följande personer bott:

1789-1820

torpare Håkan Håkansson f.1750 och Christina f.1759

skräddare Peter Christensson f.1766 och Maria Andersdotter f.1764

Jan Jonsson f.1767 och Anna Gabrielsdotter f.1762

1820- 1880

torpare Jaen Zackrisson f.1758 och Brita Stina Jonsdotter f.1778

torpare Jaen Petter Jaensson f.1795 och Maja Cajsa Andersdotter f.1794

torpare Anders Eriksson f.1803 och Lisa Forsberg f.1805

arbetaren Oskar Fredrik Liljeqvist f.1848 och Clara Mathilda Udd f.1848

torpare August Andersson f.1838 och Anna Lisa Johansdotter f.1840

Ersbygget byggdes förmodligen redan på 1700-talet. Den förste kände torparen hette Håkan Håkansson (1792) och den siste var August Andersson (1871).

Till torpet hörde förmodligen den öppna marken norr och öster om torpet. Då Rustninge gård byggdes på 1870-talet införlivades det mesta av marken till en park runt Rustninge.

På ången söder om stenåldersgraven finns några gamla äppleträd som antagligen planterats under torpartiden.

Under en skogspromenad kan man ibland finna bestånd av snöbärsbuskar, syrener, häggmispel och hagtorn. De är ”överlevare” från ett torparliv för länge sedan.

Torparens husdjur var kanske en eller två kor, några får och getter, en gris och höns. Det var barnens uppgift att valla djuren på skogen under sommaren. Åkermarken var till för spannmålsodling och det egna hushållets behov. Till vinterfoder åt djuren slogs vägrenar, ängsmark och vass. Även lövträden beskars och grenarna torkades, så kallad hamling.

621 Backalyckan eller Backen under Rustningen. RAÄnr. Västra Ny 42:1

Backen med gamla torpnumret 621 har legat under Bro Rustninge på 1800-talet.

Backe brann ner till grunden på 1920-talet. I dag finns rester av murstock och grindstolpar kvar att se.

Funnet vid kartkurs år 2000. Namnet har man fått av Ulla Lundqvist, som minns sägner om torpet. Från Backalyckan lär en stig ha gått till Stenkullen i Närke. Man kan här se parallella stengårdsgårdar. Dessa var till för att skydda den odlade jorden från betesdjuren, som sommartid gick på skogsbete. ”Man hägnade ut djuren från den odlade jorden”

I Backen har följande personer bott:

1875-1924 änkan Ulla Håkansdotter f.1796
Carl C Jonsson f.1824 och Anna Greta Carlsdotter f.1826
arbetaren August Nordström f.1883 och Johanna Jonsson f.1849
August Viktor Lundqvist f.1862 och Mathilda Charlotta f.1861

1914-1924 stryks Backen i husförhörboken

Nedanstående finns på [/www.kms.raa.se](http://www.kms.raa.se)

Bebyggelselämning inom ett område av 40x30 m (N-S) är 1 husgrund 8x5 m. Husgrunden består av en övertorvad stenfot 0,5-0,1 m h även staka synliga 0,5-0,1 m h och 0,2-0,3 m l stenar. I N delen är rest av spismur 3-4 m i diam och 1 m h. Synliga, tegelrester i ytan. Beväxt med 1 ovan samt 5-tal mindre lövträd samt sly. Inom området finns flera fruktträd samt trädgårdsväxter. Ö om husgrunden är i N-S stenmur.

622 Sjölund eller Sjöstugan under Rustninge RAÄnr. Västra Ny 43:1

I Sjöstugan har följande personer bott:

1837-1900

Anders Petter Illman f.1815 och Johanna Eriksson/Illman f.1814

Efter år 1900 är Sjöstugan tom.

Nedanstående finns på [/www.kms.raa.se](http://www.kms.raa.se)

Beskrivning: Bebyggelselämning enl 1948 års inv bestående av 1 husgrund 5x8 m(N-S). I NV hörnet övertorvad brandmur 3x3 m och ca 0,8 m h. Vid1981 besiktning kunde ej husgrunden återfunnas. Denna är borttagen troligen i samband med att man anlade en väg som leder över husgrunden. Endast enstaka fruktträd vittnar om bebyggelselämningen.

Terräng: Ö sluttning av mindre bergsrygg i strandvall. Blandskog.

Vi tror att stugan kan ha legat här där skogsstigen går från båtuppläggningsplatsen till Dalskogsvägen. Det stämmer ganska bra med koordinaterna från fornsök.

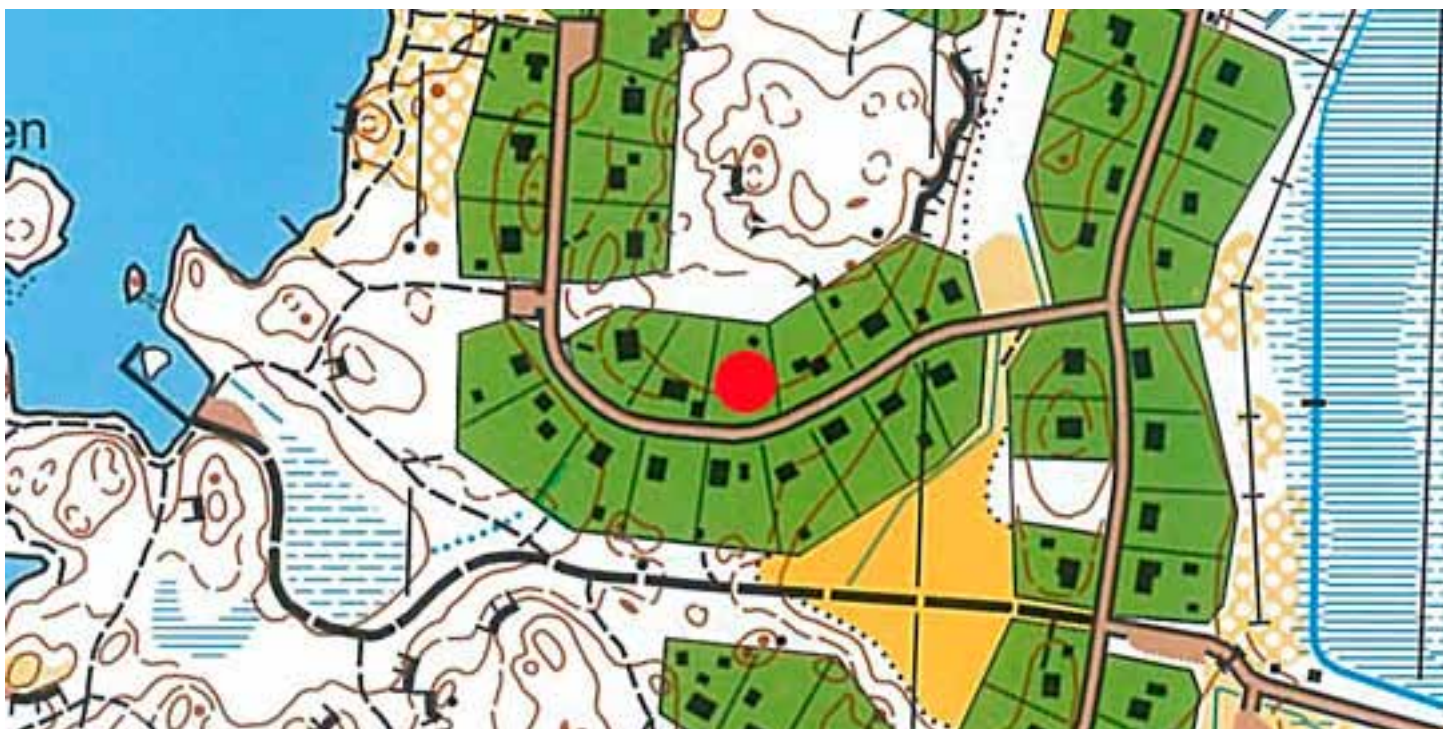
623 Östra Vik u Västanvik

Östra Vik nr.623 var torp under Västanvik från 1861 till omkring 1880.

Det finns idag inget kvar efter torpet som troligtvis låg där fastigheten Nätholmsvägen 82 är belägen.

I Östra Vik bodde följande personer:

torpare Johan Fredrik Abrahamsson f.1824 och Gustafva Håkansdotter f.1824

Rustninge Kvarn

Det är inte mycket känt om kvarnen i Rustninge men vi ska här redovisa det vi fått fram. Dels finns en del att hämta i Elsa Lundqvist berättelse ovan och så har vi hämtat en del i Övralids museum.

Den var en tvåvåningsbyggnad med källarplan. Förutom själva kvarnen fanns en spånhyvel och ett mindre sågverk installerat här. Allt detta drevs av vattenkraft från dammen. Genom Rustninges marker rinner ett mindre vattendrag, som avvattnar Kattfallsgölen, Svandammen och Kvansjön

Elsa Lundqvist berättar bl.a. om det stora vattenhjulet, som hade en diameter på 14 meter. Det var bara vattenhjulet vid Odensberg som var något större. Enl. Tore Larsson drevs kvarnen med en turbin som fick sitt vatten genom en kulvert, det skulle alltså inte ha funnits något vattenhjul.

Det troliga är att kvarnen elektrifierades i samband med att elledningar drogs fram till Medevi med omnejd år 1928. I och med elektrifieringen blev man inte beroende av vattentillgången, som kunde tryta under sommarhalvåret.

Den siste kände mjölnaren var Tore Larsson, som bodde i Västanvik.

Kvarnen var i bruk ända in på 1950-talet. Under senare år maldes endast mjöl för djurfoder, ”gröpamjöl” Innan man hade tillgång till elkraft hade vattenkraften en mycket stor betydelse. Den togs väl till vara överallt där det fanns ett större eller mindre flöde. Många gårdar hade en skvaltkvarn där det maldes mjöl både till det egna brödbaket, för djurens behov och till avsalu.

På grund av kvarnbyggnadens dåliga beskaffenhet valde HSB att elda upp resterna av den år 1978. Inventarierna flyttades till V. Ny hembygdsförenings lantbruksmuseum på Övralid, som är öppet för besökare på söndagar mellan kl. 13,00 - 17,00 under juni, juli och augusti.

Alla mjölnare har inte tagits upp under kvarnstugan i husförhörslängderna. De har redovisats som arbetare och mjölnare bland gårdens folk. I Kvarnen vid Bro Rustninge har följande personer bott:

1875-

mjölnare Karl Johan Andersson f.1838 och Ida Rosina Persdotter f.1855

mjölnare Karl Fredrik Johansson f.1843 och Karolina Andersdotter f.1838

Kvarnen Vastanvik 1968

Nedanstående bilder är tagna i Lantbruksmuseet i Övralid

De två kvarnstenarna är de som fanns i Rustinge kvarn och inredningen på följande bilder är hämtad från kvarnen

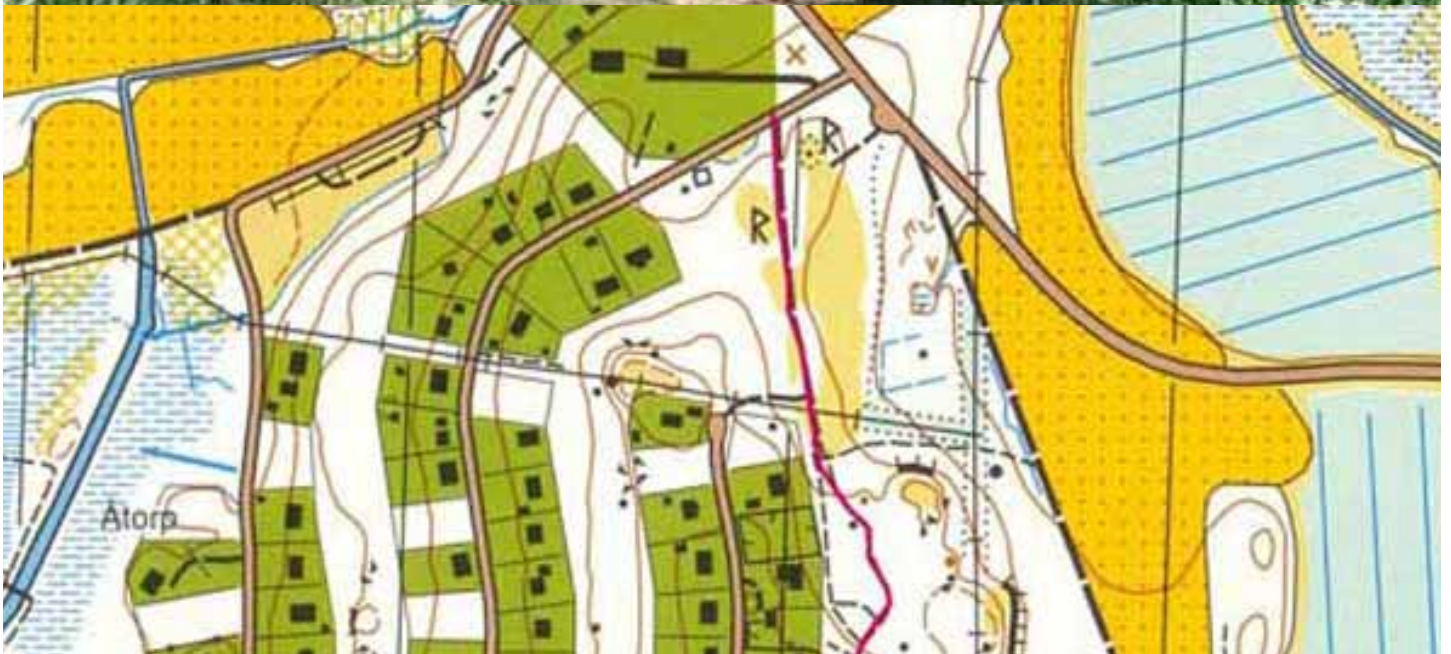
Hålväg och Gravar

På föreningens marker finns många fornminnen bl a ett röse (RAÄnr Västra Ny 6:2), en hållkista och en hålväg belägna ca 100 m sydsydväst vägskalet Västanviksvägen - Åtorpsvägen samt ett röse på udden ut mot Kagen, ett på Kagen och ett på Rincken. Rösen och hållkistan är ca 4000 år gamla begravningsplatser.

Hålvägen är en bit av den urgamla stig man vandrade för att norrifrån nå de heliga källorna i Medevi. Säkert var Medevi en forntida välbesökt offerkälla, vars röda vatten satte fantasin i rörelse. Då kristendomen kom till Sverige förbjöds människorna att söka tröst och läkedom vid källorna. Hedniska riter och fruktbarhetskulter var en nagel i ögat för kyrkan. Kanske var det därför Vadstena kloster, som i Birgittas anda skulle bekämpa otuktigt leverne förvärvade Medevi av Bo Jonson Grip. Därmed fick klostret kontroll över källan.

Källorna grävdes igen och var bortglömda i många hundra år. Människorna fortsatte dock att vandra den gamla stigen, men nu för att komma till Vadstena kloster och stigen kallades då för Munkstigen eller Pilgrimsvägen.

Hålvägen till Medevi RAÄnr Västra Ny 6:3

Hällkistan vid Åtorpsvägen RAÄnr Västra Ny 6:1

Beskrivning nedan är hämtad från Riksantikvarieämbetets Fornsök, /www.kms.raa.se

Hällkista i stensättning. Stensättningen är 12 m i diam och 0,2-0,3 m h. lätt övermossad fyllning av 0,3-0,6 m st stenar. Hällkistan 4x2 m (390cg-190cg) och 0,3 m djup. Längs långsidorna och i N gaveln är kantställda granitblock, 0,4-1 m höga, 0,4-0,9 m breda och 0,3-0,5 m tjocka. I S är tvärgående mindre kantställda stenar, vilka markerar ett förrum 1x1 m (390cg-190cg). Stenarna är 0,1-0,2 m höga, 0,2-0,5 m breda och 0,1-0,15 m tjocka. Ställvis synlig kantkrdja, 0,3-0,5 m höga av 0,4-1 m långa kantställda stenar. I N delen av stensättningen är en grop 3x3 m (390cg-190cg) och 0,2-0,3 m djup. Beväxt med granar och en björk samt hallonbuskar. Stensättningen undersöktes och restaurerades av B Cnattingius 1928. 21 m 280cg im nr 1 och 17m 190cg om ÖSÖ hörnet av parkeringsplats är 2) Stensättningsliknande lämning, närmast rund, 5 m i diam och 0,2-0,3 m hög. Övertorvad med i ytan talrika 0,2-0,5 m st stenar. I mitten en grop, närmast oval, 3x1 m (90cg-290cg) och 0,2 m djup. I den V kanten av gropen är en tvärställd sten, 0,4x0,15 m (390cg-190cg) och 0,2 m hög. Runt om stensättningen ligger en del utkastad sten. Beväxt med en gran och en björk. 2 m Ö om nr 2 och intill och 160cg om väg är 3) Hålväg, ca 100 m lång (390cg-190cg) 2-2,5 m bred och 0,2-0,5 m djup. Ställvis längs kanterna är granitblock intill 1 m stor.

Röset på udden RAÄnr Västra Ny 102:1

Röset på Rinken RAÄnr Västra Ny 96:1

Röset på Stora Kagen RAÄnr 97:2

Jättegryta på Stora Kagen RAÄnr Västra Ny 97:1

Jättegrytan är en lämning från istiden, den är 60 cm djup och 43 cm i diameter.

En jättegryta är ett hål i ett berg, bildat genom att strömmande vatten fått en sten att rulla runt i en fördjupning under lång tid. Många stora jättegrytor skapades under istiderna genom att stora stenar som satt fast längst ner i glaciären "borrades" ner i berget när glaciären rörde sig.

Detta är en teori, som måste starkt ifrågasättas. Mera troligt är att vatten med hög hastighet genom sprickor i inlandsisen vid sin kontakt med den underliggande berggrunden på kort tid blåstrat ut dessa hål. Fallhöjden i sådana sprickor kan ha varit tusen meter eller mer!

Det är inte helt ovanligt att man funnit gamla mynt i botten av jättegrytor, då det ansågs medföra god fiskelycka när man offrade ett mynt i en jättegryta.

